

Uchwała z dnia 21 lipca 2006 r., III CZP 45/06

Sędzia SN Józef Frąckowiak (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Gerard Bieniek

Sędzia SN Jan Górowski

Sąd Najwyższy w sprawie wszczętej z urzędu przy uczestnictwie Huty Cynku "M.Ś." S.A. w M.Ś. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 21 lipca 2006 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Gliwicach postanowieniem z dnia 4 kwietnia 2006 r.:

"Czy przewidziane w art. 109⁷ § 2 k.c. wygaśnięcie prokury wskutek ogłoszenia upadłości przedsiębiorcy dotyczy tylko ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego, czy również upadłości z możliwością zawarcia układu;

– czy jest dopuszczalne ustanowienie prokury przez upadłego, co do którego ogłoszono upadłość z możliwością zawarcia układu pozostawiając mu zarząd własny mieniem wchodzącym do masy upadłości?"

podjął uchwałę:

Z chwilą ogłoszenia upadłości prokura wygasa, a nowa nie może być ustanowiona (art. 109⁷ § 2 k.c.).

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w Gliwicach, rozpoznając zażalenia uczestnika – Huty Cynku „M.Ś.” S.A. w M.Ś. od postanowienia Sądu Rejonowego w Gliwicach z dnia 21 lutego 2006 r., powziął istotne wątpliwości i na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, które powstało na tle następującego stanu faktycznego.

Postanowieniem z dnia 1 września 2005 r. Sąd Rejonowy w Gliwicach ogłosił upadłość Huty Cynku „M.Ś.” S.A. w M.Ś. i z urzędu wpisał do rejestru przedsiębiorców informację o jej ogłoszeniu oraz wykreślił dane prokurentów spółki. Postanowieniem z dnia 28 grudnia 2005 r. referendarz sądowy oddalił żądanie

uczestnika, domagającego się przywrócenia w rejestrze informacji o ustanowionych prokurentach. W dniu 3 stycznia 2006 r. uczestnik złożył skargę na to postanowienie, wnosząc o dokonanie wpisu zgodnie z żądaniem, a Sąd Rejonowy w Gliwicach umorzył postępowanie wszczęte z urzędu na podstawie postanowienia tego Sądu z dnia 1 września 2005 r.

Zaskarżając powyższe postanowienie, uczestnik wniósł o jego uchylenie i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Zarzucił m.in. błędną interpretację art. 109⁷ § 2 k.c., podnosząc, że ze względu na art. 543 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 60, poz. 535 ze zm. – dalej: "Pr.u.n.") ogłoszenie upadłości z możliwością zawarcia układu nie powoduje wygaśnięcia prokury. (...)

Sąd Okręgowy, przedstawiając zagadnienie prawne, opowiedział się za wykładnią, że wygaśnięcie prokury następuje wyłącznie w przypadku ogłoszenia upadłości obejmującej likwidację majątku dłużnika art. 109⁷ k.c..

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Prokura jest szczególnym rodzajem pełnomocnictwa (art. 109¹ k.c.); ustanowić może ją tylko przedsiębiorca podlegający wpisowi do rejestru przedsiębiorców. Inaczej niż w przypadku innych pełnomocnictw, zakres umocowania prokurenta wynika z ustawy i obejmuje umocowanie do czynności sądowych oraz pozasądowych, jakie są związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa, z wyłączeniem czynności określonych w art. 109³ k.c. Tego szeroko zakreślonego umocowania prokurenta, wynikającego z ustawy, nie można ograniczyć ze skutkiem wobec osób trzecich, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. (...)

Pierwsza wątpliwość wiąże się z pytaniem, czy określenie „ogłoszenie upadłości” dotyczy wszystkich rodzajów upadłości przewidzianej w ustawie z dnia 28 lutego 2003 r., a tym samym, czy prokura zawsze wygasa w razie ogłoszenia upadłości. Do dnia 1 października 2003 r. znany był tylko jeden rodzaj upadłości, a obok postępowania upadłościowego (rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe, jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r., Nr 118, poz. 512 ze zm.) istniało postępowanie układowe (rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 24 października 1934 r. – Prawo o postępowaniu układowym, Dz.U. Nr 93, poz. 836 ze zm.). Artykuł 64 § 2 k.h., sformułowany podobnie jak art. 109⁷ § 2 k.c., nie budził wątpliwości; prokura wygasała zawsze w razie ogłoszenia upadłości, natomiast otwarcie postępowania układowego nie powodowało jej wygaśnięcia.

Prawo upadłościowe i naprawcze przewiduje postępowanie upadłościowe, które może mieć na celu likwidację majątku upadłego albo możliwość zawarcia układu (art. 23 ust. 1 i art. 51 ust. 1 pkt 3). Należy zwrócić uwagę, że skutkiem ogłoszenia upadłości likwidacyjnej jest zawsze odebranie upadłemu możliwości zarządzania jego majątkiem (art. 75 ust. 1), natomiast w przypadku upadłości, której celem jest zawarcie układu, upadły może być pozbawiony zarządu albo sąd może ustanowić zarząd sprawowany przez upadłego, tzw. zarząd własny (art. 76 ust. 1). Dopuszczalność posługiwania się przez upadłego prokurentem wchodzić może w grę tylko w drugim przypadku, jeżeli bowiem upadły pozbawiony zostaje możliwości zarządzania swoim majątkiem, w skład którego wchodzi przedsiębiorstwo, to nie ma żadnych podstaw, aby mógł się posługiwać prokurentem. Co więcej, prokura uprawniająca do działania w imieniu upadłego jest nie do pogodzenia z obowiązkami syndyka lub nadzorcy, którzy działają w imieniu własnym, ale tylko na jego rzecz, w związku z czym mogłaby stać się narzędziem służącym w istocie do obchodzenia zakazu prowadzenia zarządu przez upadłego.

Jeżeli dopuszcza się zarząd własny upadłego, to i tak jest on wykonywany pod nadzorem nadzorcy sądowego, co oznacza, że jeżeli ustawa nie stanowi inaczej upadły może dokonywać samodzielnie tylko czynności zwykłego zarządu, a dla czynności przekraczających zwykły zarząd wymagana jest zawsze zgoda nadzorcy sądowego (art. 76 ust. 3). Udzielenie prokury jest niewątpliwie czynnością przekraczającą zwykły zarząd, nawet więc gdyby dopuścić istnienie prokury w trakcie trwania upadłości, to byłoby to możliwie tylko wtedy, gdy nadzorca sądowy wyraziłby na to swoją zgodę.

Wykładnia językowa, systemowa i funkcjonalna przepisów o prokurze oraz przepisów ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze przemawia jednak wyraźnie przeciwko dopuszczalności posługiwania się prokurentem po ogłoszeniu upadłości.

Przepis art. 109⁷ k.c. przewiduje, że prokura gaśnie z chwilą ogłoszenia upadłości. Oznacza to, że bez względu na to, co jest celem postępowania upadłościowego (likwidacja majątku upadłego albo zawarcie układu), prokura powinna wygasnąć. Wniosek taki potwierdza wykładnia systemowa Prawa upadłościowego i naprawczego, gdyż przepisy tytułu drugiego regulują postępowanie upadłościowe zarówno mające na celu likwidację majątku upadłego, jak i zawarcie układu. Ogłoszenie upadłości następuje w obu przypadkach, ale tylko w orzeczeniu o ogłoszeniu upadłości mogą znaleźć się postanowienia wskazujące

na to, że chodzi o upadłość zmierzającą do zawarcia układu (art. 53 ust. pkt 3 i pkt 6). Przepis art. 109⁷ k.c. nie jest więc przepisem odrębnym w rozumieniu art. 543 i 544 Pr.u.n., gdyż nie użyto w nim określenia "postępowanie upadłościowe", lecz posłużono się terminem "ogłoszenie upadłości", co ma miejsce niezależnie od tego, czy upadłość ogłoszono w celu likwidacji majątku upadłego, czy zawarcia układu.

Wnioski wynikające z wykładni językowej i systemowej art. 109⁷ k.c. pozostają w zgodzie z funkcją prokury i postępowania upadłościowego. Prokura jest instytucją ułatwiającą przedsiębiorcy prowadzenie przez niego zarządu przedsiębiorstwem, jeżeli więc jest on pozbawiony prawa zarządu, to nie może istnieć pełnomocnictwo uprawniające inne osoby niż wskazane w przepisach ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze (syndyk, zarządca oraz nadzorca sądowy) do sprawowania zarządu majątkiem upadłego. Także w sytuacji, w której postanowienie o ogłoszeniu upadłości mającej na celu zawarcie układu dopuszcza zarząd własny upadłego, istnienie prokury jest wyłączone. Dalsze istnienie prokury, która ustanowiona została bez zgody nadzorcy sądowego, nie powinno być więc dopuszczalne; prokurent mógłby dokonywać czynności sądowych i pozasądowych bez konieczności uzyskiwania zgody tego nadzorcy, co pozostawałoby w wyraźnej sprzeczności z art. 76 ust. 3 Pr.u.n. Mając na względzie, że prokury nie można skutecznie ograniczać wobec osób trzecich, prokurent stanowiłby zagrożenie dla bezpieczeństwa obrotu, gdyż osoba trzecia mogłaby skutecznie powoływać się na każdą czynność dokonaną z prokurentem wpisanym do rejestru przedsiębiorców, w zakresie objętym prokurą, a nadzorca sądowy byłby w zasadzie pozbawiony możliwości podważania skuteczności takiej czynności. (...)

Druga wątpliwość interpretacyjna, jaka powstaje na tle art. 109⁷ k.p.c. w związku z przepisami Prawa upadłościowego i naprawczego, dotyczy kwestii, czy prokura może być ustanowiona już po ogłoszeniu upadłości. W istocie pojawia się tylko w sytuacji, w której ogłoszono upadłość z możliwością zawarcia układu i zarząd majątkiem pozostawiono upadłemu, jeżeli bowiem upadły pozbawiony jest prawa zarządu nad swoim przedsiębiorstwem, to uznanie, że może ustanawiać prokurę, pozostaje w oczywistej sprzeczności z celem prokury, mającej ułatwiać zarząd.

Nie można dopuścić do ustanowienia prokury przez upadłego także wtedy, gdy w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości ustanowiono zarząd własny. Zarząd własny uprawnia tylko do dokonywania czynności zwykłego zarządu, upadły nie

może więc bez zgody nadzorcy sądowego ustanowić prokury, gdyż w świetle art. 76 ust. 3 Pr.u.n. takie ustanowienie byłoby nieważne. Nawet jednak ustanowienie prokury za zgodą nadzorcy sądowego prowadzi do rezultatów trudnych do zaakceptowania. Prokurent z mocy ustawy może dokonywać wszystkich czynności sądowych i pozasądowych dotyczących przedsiębiorstwa upadłego, poza wymienionymi w art. 109³ k.c., z istoty zarządu własnego wynika zaś, że na każdą czynność przekraczającą zwykły zarząd powinien mieć zgodę nadzorcy sądowego. Ustanowienie w takiej sytuacji prokury godziłoby w bezpieczeństwo obrotu, gdyż osoba trzecia mogłaby skutecznie dokonywać w zasadzie wszystkich czynności z prokurentem, a nadzorca sądowy zostałby pozbawiony istotnego prawa do zatwierdzenia takiej czynności. Nawet gdyby zastrzec przy ustanowieniu prokurenta, że następuje to za zgodą nadzorcy i że na każdą czynność przekraczającą zwykły zarząd prokurent będzie musiał uzyskać jego zgodę, to zastrzeżenie takie będzie nieskuteczne ze względu na art. 109¹ § 2 k.c. Przepis art. 76 ust. 3 Pr.u.n. wymaga tylko uzyskania zgody przez upadłego, nie wspomina zaś nic o konieczności uzyskiwania zgody przez prokurenta, nie można więc uznać go za przepis szczególny w rozumieniu art. 109¹ § 2 k.c.

Należy podkreślić, że ze względu na system wpisów do rejestru przedsiębiorców takiego ograniczenia prokury nie można w rejestrze uwidocznić. Osoba działająca w zaufaniu do wpisów dokonanych w tym rejestrze nie uzyska więc informacji o tym, że dla ważności czynności przekraczających zwykły zarząd, prokurent ustanowiony przez upadłego musi uzyskać zgodę nadzorcy sądowego. Jeżeli więc nie poinformuje ją o tym sam prokurent, czynność dokonana bez zgody nadzorcy sądowego będzie ważna, za czym dodatkowo przemawia domniemanie prawdziwości wpisów dokonanych w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Jeżeli w postanowieniu o ogłoszeniu upadłości dopuszczono zarząd własny upadłego, to wystarczającym narzędziem ułatwiającym mu ten zarząd może być pełnomocnictwo: pełnomocnictwo ogólne, uprawniające do wszystkich czynności zwykłego zarządu przedsiębiorstwem, lub – w przypadku czynności przekraczających zwykły zarząd – ustanowione za zgodą nadzorcy sądowego pełnomocnictwo do poszczególnych czynności.

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak wyżej (art. 390 k.p.c.).

